

Демко ТРОХАНОВСКИЙ

Спільнота пам'яті – Явожно, Лаг'єр двох тоталітаризмів¹

По Чертіжnym, де была служена панихіда за жертвы трагічної акції «Вісла», горлицькій Рускій Бурсі і науковій конференції на Ягайлоньскым Університеті в Кракові, лемківскы упам'ятніня 70. річниці русиньскої геєнны перенесли ся до Явожна – місця, в котрым для деяких выселенців скінчыла ся акція «Вісла», спочываючых доднес деси в пісках соснового ліса, місця, де были без прокураторского наказу поневолены люде, котрых комуністычны власти не лем обдерли з чести, але і при нагоді заперли на долги місяці в трагічных бытовых обставинах, припоминаючи, же «кед дахто повіст, што ту проходило, ачий пяте покоління буде з того терпіло».

Явожняньскій лаг'єр называний єст Лаг'єром двох тоталітаризмів. Перед тым, як трафили до нього м.ін. Лемкы, котры здавали ся комуністычным властям найбарже підозрены в своїй невинности, был то підодділ гітлерівского лаг'єру, знаного в цілым світі під німецком назвом Аушвіц. Комуністы, котры силами Червеной Армії такой два з половином рока перше освободили од гітлерівців місце смерти мілійонів Жыдів, Циганів, та вельох інчых народів, рішыли схоснувати го в тій же цілі. З том ріжницьом, же од 1947 рока мали там быти Лемкы, Українці і інчы выселенці...

¹ Текст был опублікуваний на порталі ЛЕМ.фм+: <http://www.lem.fm/spilnota-pamyati-yavozhno-lagyer-dvoh-totalitarizmiv/>, 30.10.2017.

Недалеко давного Центрального Лаґру Працы поставлене было шатро, а обшыр, де проходили явожняньскы упамятніня акції «Вісла», занята была великым чыслом люди – організаторами, делегациями Русинів з Польщы, Мадяр, Словації і ЗША, жытелями Явожна, представниками локальных власти (містовых і воевідскых), представниками шлеской меншыны, представниками декотрых політычных партій та медий. Стріча в Явожні як раз не была замірена на долги промовы, зато і до коротких лем выступлінь приступили др габ. Олена Дуць-Файфер (од імене головного організатора – Стоваришыня Лемків), віцепрезидент Явожна – Тадеуш Качмарек, Генрик Мерцік – член заряду шлеского воевідства, Анджей Стефаньскі – од імене Омбудсмена Польской Республіки Адама Боднара, і Моніка Роса – посланка партії Новочесна.

Але не промовы были в тым місци найважнійшы. Хоц організаторы зрыхтували спеціальне місце до выступлінь, і так вшытко зосередилося попри памятнику, на котрым видноінскрипцію в трьох языках – по лемківскы, по польскы і по анґлицкы:

Вязненым і страдавшым/ в лаґрі в Явожні/ в наслідстві акції «Вісла»/ Лемкам/ 29 квітня 2017 рока – Потомны.

То перший раз, коли в Явожні на камінным монументі споминат ся о Лемках. Хоц стоїт уж пару памятників в сосновым лісі, підписаных в вельох языках, то вшыткы доцяп поминяют лемківскы жертвы комуністычного террору. Міцно підкрислити треба, же памятник, котрий споминат лемківскы жертвы явожняньского лаґру, то велика заслуга діянь і спілпрацы помежде др габ. Оленом Дуць-Файфер і локальнымы властями – то тіж знак, же може сучасний світ дозріват помалы до того, жебы не смотрити лем на «політычну поправніст», фурт допускаючы пошырюване українськыма середовисками замірене елімінуваня Лемків-Русинів з публичного простору.

В трагічным для Лемків місци вызвучал пак лемківскій гимн *На Лемковині* (сл. Іван Русенко, муз. Ярослав Трохановскій), котрий спонтанні одспівали присутны Лемкы. Хоц текст гимну был написаний ішчы перед Явожном, його слова ідеально вписували ся в того місце і в тот час: «На Лемковині і в Талергофі,/ невинна кров пролята...», понеже історія – в тым примірі НА ЖАЛЬ – катулят ся як колесо. І ту – невинно, і ту – кров пролята, і ту – не за свої гріхы...

На фоні гымну офіційні одкрыто памятник. Памятник жертвам явожняньского лаґру, *Лаґру двох тоталітаризмів*.

В Явожні были ішы два пункты програму. Найперше, в короткій словно-музычній інсценізації выступил дівочий дует, співаючы смутну пісню о выселіню, были прочитаны вершы, навязуючы до тых трагічных подій сперед сімдесятьох років. І ішы еден доказ на тото, же дашто ся змінят – Адриян Рамс з Музею Міста Явожна повюл присутных по місцях давного Центрального Обозу Працы і по просторах музею, підкрислюючы, же і Лемкы, выганяны зо своїх одвічных земель, по дорозі на чужыну были ту поневолены і гынули в тым трагічным місци.

Фотографічна Реляция Ярослава Мазура

